

Формування здоров'язбережувального освітнього середовища сучасного навчального закладу

Анотація: у статті розглядається проблема формування здоров'язбережувального освітнього середовища у сучасному навчальному закладі, модель та технології формування здоров'язбереження учнів. Схарактеризовано структурні елементи здоров'язбережувального середовища навчального закладу. Запропоновано шляхи удосконалення діяльності щодо формування здорового способу життя учнів.

Ключові слова: здоров'язбережувальне освітнє середовище, збереження і зміцнення здоров'я учнів, модель формування здоров'язбережувального освітнього середовища.

Постановка проблеми. Робота сучасного навчального закладу має вимірюватися не лише якістю освіти, а й безпекою і захищеністю учнів, турботою про їх здоров'я. У сучасних умовах інформатизації суспільства на здоров'я учнівської молоді впливає багато чинників, дія яких раніше була значно меншою. Результати медичних, соціологічних, психологічних і педагогічних досліджень свідчать про щорічне погіршення самопочуття і здоров'я школярів. Освітнє середовище сучасного навчального закладу неповною мірою виконує функції збереження та зміцнення здоров'я дітей. Важлива роль сучасного загальноосвітнього навчального закладу щодо забезпечення здоров'я школяра зумовлена також особливостями його функціонування як цілісної багаторівневої системи, що упродовж тривалого часу істотно впливає на психічний та фізичний розвиток особистості. Більшість форм життєдіяльності школяра реалізується в межах виховної, комунікативної, соціально-адаптивної функцій школи.

Мета: полягає у визначенні оптимальної діяльності для ефективного формування здоров'язбережувального сучасного освітнього середовища.

Організація та методи наукового дослідження. Велика кількість наукових робіт, присвячених здоров'ю школярів, звертає увагу на те, що сьогодні школа пред'являє значні вимоги до дитини, які нерідко не відповідають її фізіологічним можливостям. У результаті цього збільшується емоційне й нервово-психічне навантаження на центральну нервову систему. Поряд із цим спостерігається зниження фізичної активності дітей та порушення режиму їх праці та відпочинку. Відзначається послаблення медичного забезпечення освітянських установ, особливо мало уваги приділяється питанням

попередження захворювань та оздоровлення дітей. Однак, варто пам'ятати, що медицина може продовжити життя хворого, але не може повернути йому здоров'я. Здоров'я дітей можна охарактеризувати як стан їхньої життєдіяльності, що відповідає біологічному віку, гармонійній єдності фізичних та інтелектуальних характеристик, а також адекватному формуванню адаптаційних та компенсаторних можливостей дитячого організму в процесі його росту. Забезпечення умов для належного формування і розвитку дитячого організму передбачає постійний моніторинг показників здоров'я дітей, з метою визначення пріоритетних проблем, виявлення особливостей і тенденцій стану здоров'я, без знання про які неможливе здійснення відповідних заходів щодо його поліпшення.

Навчальний заклад є ідеальним середовищем для впровадження інноваційних педагогічних технологій та профілактичних програм, що дає змогу вплинути на свідомість і поведінку учнів, мотивувати їх до здорового і продуктивного способу життя на основі розвитку життєвих компетентностей.

Звернення до наукової літератури засвідчило, що проблема виявлення шляхів оптимізації діяльності загальноосвітньої школи щодо забезпечення збереження і зміцнення здоров'я школярів тісно пов'язується із створенням здоров'язбережувального середовища.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігальних технологій дає можливість виокремити такі їх типи (О. Ващенко):

- здоров'язберігальні технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;
- оздоровчі технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;
- технології навчання здоров'я – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), статеве виховання, профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, уведення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;
- виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про

здоров'я як цінність, посиленню мотивації щодо ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Процес створення здоров'язбережувального середовища визначається як комплекс змін традиційної системи, спрямованих на підвищення ефективності діяльності щодо збереження і зміцнення життєздатності учнів і педагогів у взаємозв'язку з корекцією їхньої внутрішньої картини здоров'я.

Результати дослідження та їх обговорення. Використовуючи технології за класифікацією О. Ващенко та на основі аналізу наукової літератури, результатів проведеного нами опитування розроблена модель формування здоров'язбережувального освітнього середовища в загальноосвітньому навчальному закладі (рис. 1), яка охоплює: мету; алгоритм проектування здоров'язбережувального освітнього середовища; його функціонально-структурні компоненти (зміст навчання і навчально-методичне забезпечення навчального процесу; організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки успіху; організація виховної роботи і дозвільної діяльності учнів на засадах здоров'язбереження; необхідне для здоров'язбережувальної діяльності матеріально-технічне забезпечення); комплексну програму формування здоров'язбережувального освітнього середовища, що передбачає медичний, психологічний і педагогічний аспекти; діагностику сформованості досліджуваного феномена (опитування, бесіди, спостереження, тестування, профілактичні огляди) і результат.

Запропонована комплексна програма формування здоров'язбережувального освітнього середовища в загальноосвітньому навчальному закладі передбачає такі аспекти управлінської діяльності: – створення безпечних і нешкідливих умов для навчання і виховання учнів (організація раціонального харчування, медичних оглядів, оздоровчих процедур; регулювання рухового режиму; моніторинг показників здоров'я школярів; контроль за рівнем фізичних, розумових та емоційних навантажень учнів; забезпечення емоційного комфорту учнів; їх психолого-педагогічний супровід); – застосування здоров'язбережувальних технологій навчання і виховання учнів, валеологічних технологій педагогічної взаємодії; – спрямування діяльності шкільної психологічної служби на збереження і зміцнення здоров'я учнів і професійного здоров'я вчителів; – постійний моніторинг здоров'язбережувального процесу; – координація діяльності навчального закладу і зусиль сім'ї зі створення умов для забезпечення здоров'я учнів.

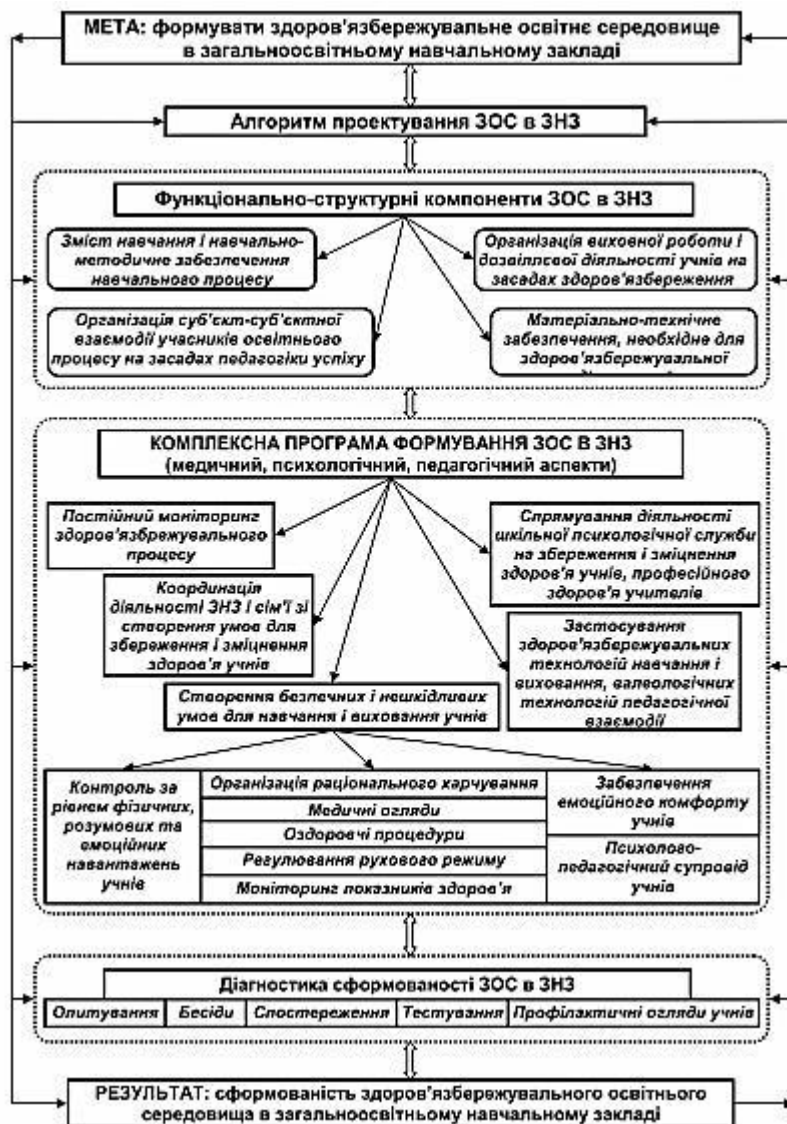

Рис.1. Модель формування здоров'язбережувального освітнього середовища (ЗОС) в загальноосвітньому навчальному закладі (ЗНЗ).

Формування здоров'язбережувального освітнього середовища постає як управління складною педагогічною системою, в якій:

- поєднується використання методик забезпечення медичного, психолого-педагогічного супроводу учнів на кожному етапі їх розвитку;
- здійснюється діагностика стану здоров'я школярів, контроль за рівнем їх фізичних, розумових та емоційних навантажень;
- створюються умови для забезпечення емоційного комфорту учнів;
- упроваджується комплексна програма зі збереження і зміцнення здоров'я учнів;
- реалізуються методики активного залучення школярів до здоров'язбережувальної діяльності.

Управління загальноосвітнім навчальним закладом на засадах здоров'язбереження передбачає цілеспрямовану діяльність зі збереження і зміцнення здоров'я учнів:

- створення безпечних і нешкідливих умов навчання і виховання;

- формування культури здоров'я особистості учня, підвищення рівня його стресостійкості;
- підвищення рівня здоров'язбережувальної компетентності вчителя, формування його психотерапевтичної позиції;
- створення умов для збереження і зміцнення професійного здоров'я вчителя;
- формування психологічної культури батьків.

Висновок. Розв'язання проблеми збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу в сучасних умовах навчання можливе шляхом формування здоров'язбережувального простору. Здоров'язбережувальні технології навчання і виховання школярів мають забезпечити високий рівень психосоматичного здоров'я, розумової працездатності, формувати мотивацію до ведення здорового способу життя та виховувати високу культуру здоров'я.

Список літератури

1. Коцур Н.І. Здоров'язберігальні технології у процесі підготовки майбутніх учителів / Н.І. Коцур // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – 2011. – №21. – С. 124–128.
2. Никифорова О. Школа на шляху до здорового способу життя / О. Никифорова // Завуч. – 2008. – №19-20.
3. Подгорная О.Е. Проектирование здоровьесберегающего пространства общеобразовательной школы средствами личностно-ориентированного образования : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О.Е. Подгорная. – Тирасполь, 2005. – 211 с.
4. Мешко Г.М. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища як аспект діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу/ Мешко Г.М//Науковий вісник ужгородського університету «Педагогіка. Соціальна робота».-2017.-№1(40). – С. 157-161.